

שאלתי את מורי: מגופה למשנה דמייתי אגב גררא צשמעתין, מי שיך למיתני גופא כגורסינן צמימרות האמוראים ואמר לי רבי: משום דהך משנה מן הטהרות, שאין מהם שום גמרא צעולם, ולא מפורשת כשאר המשניות – לפיכך נוהג התלמוד לומר גופא כדי לפרש.

[דק"ס: (הקטע הנ"ל) ליתא בכ"י ונר' שהגהה היתה מאחד מתלמידי רש"י ששאל את רש"י בכך.

הרב רפאל ברדוגו, שרביט הזהב: לולא דבריו ז"ל נ"ל דגופא לא על המשנה, אלא על מח' ריו"ח ור"א בפ"י בססן שהביאה הש"ס לעיל אגב גררא, וקאמר הכא גופא דמחלוקת זו תנן כל ידות וכו', מאי בססן, ותיבת גופא חוזר לאומרו מאי בססן.

כללי הגמרא

ומ"ש ויש מקומות שהגמ' מקצר ואינו אומר גופא. דע דבריש נדה (הא) אומר הגמרא קתני שאם תראה שלא בשעת וסתה, ופירש"י ז"ל שהוא כמו אמר מר. ובפ"ק דכריתות (הא) אומר הגמ' נחזור על הראשונות, ופירש"י ז"ל שהוא כמו אמר מר. בפרק קמא דערכין (רא) הנערכים לאתויי מאי, ופירש רש"י ז"ל כלומר אמר מר לעיל. בפ"ג דנוזר (יח ב) יש גופא משונה לפי קצת גירסאות²³. דע כי הדרך הנהוג הוא לומר גופא על מימרא ואמר מר על דברי תנא²⁴ ובפ"ק דסוכה (ידא) אמר גופא על משנה, וכתב רש"י ז"ל בשם רבו ז"ל שאמר גופא כמו שאומר על מימרות האמוראים לפי שהיה מסדר טהרות שאין להם גמרא²⁵. ולפעמים יבוא גופא על לשון תנא בסוף פ"ק דבבא מציעא (כא ב) גופא סמפון שיש עליו עדים וכו'. ובפ"ק דב"ק (יד א) גופא ד' כללות היה רשב"א אומר. וכן מצינו אמר מר על מימרא בפרק הזהב (בי"מ מז א) גבי אמר רב הונא מכור לי באלו קנה:

[כללי הגמרא למרן רבי יוסף קארו (על הליכות עולם)]

יבין שמועה

דע (כלל ל"ה) דבפ"ק דבבא קמא (יג א) [גופא] ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים וכו', ואע"ג דברייתא היא. ויש לומר דשאני התם דאע"פ שהוא על דברי תנא שיך לומר גופא משום דאי הוה מייתי התם לעיל כל הברייתא לא היה אומר כדי לפרשה לשון גופא אלא לשון אמר מר, אבל מאחר דהשתא בעי לסיומי הברייתא אמר כדי לסיימה בלשון גופא והדר כי בעי לפרשה אמר לשון אמר מר. וכן יראה ממאי דגרסינן במסכת סוכה (לב א) גופא שיעור הדס וערבה ג' ולולב ד' וכו' הא קמן דאמר גופא אף אתנאים והטעם דכיון דקודם לא הביא כל הברייתא ועכשיו מביאה כולה, וכן בפרק כל כתבי (שבת קטז א) גופא הגליונים וספרי מינים, וכן בפ"ק דר"ה (ו ב) גופא אחד בכור ואחד כל הקדשים דמעיקרא מייתי ת"ש מרישא והדר מייתי כל גוף הברייתא, ודוק. וכן בפסחים (ע"ט א) גופא הרי שהיו ישראל מחצה וכו'.

[יבין שמועה לרב שלמה אלגאזי (על הליכות עולם)]

הערת

23. שם בתוספות ד"ה אית ספרים, שאין זו ברייתא או מימרא אלא מדברי הגמרא לעיל.
24. ביד"מ סימן ע"ג מקשה מכמה מקומות שנאמר "אמר מר" על מימרות האמוראים. מלשון הה"ע משמע שאינו מחלק בין מימרא ומשנה ועל שניהם יצדק לשון גופא. עיין בשל"ה חלק תושבע"פ שמחלק חילוק אחר בין "גופא" ו"אמר מר", שכאשר הגמרא הביאה את המימרא או הברייתא לעיל דרך מקרה בין להקשות בין לתרץ, אז יצדק לשון גופא. אבל אם הגמרא הביאה את המימרא או הברייתא שלא במקרה אלא בעצם, לא יצדק לשון "גופא" אלא לשון "אמר מר".
25. בספר דקדוקי סופרים מביא שאינו מרש"י אלא שזו תוספת מאחד מתלמידי רש"י. בב"מ קיד ב אומרת הגמ' "בארבע לא
26. מצ"נ, ומסביר רש"י שהאמוראים לא היו בקיאים במשניות זרעים וטהרות. ותוספות שם חולקים עליו. ורש"י בסוכה אזיל לשיטתו.
27. בספר תחילת חכמה (בית א' שער א' ל"ט) חולק על היב"ש דבכמה דוכתי תופס לשון המשנה ואינו אומר "אמר מר" אע"פ שעיקרו במקום אחר.
28. ב א.
29. ב"ק ב ב, חגיגה י ב, נדה כג א.
30. רש"י חולין קלז א.
31. שער ב' פרק ב' סע' מ"ח.

רש"י שם, דהך משנה מן הטהרות שאין מהם שום גמרא בעולם. יעוין בפירוש ר"י אברצלונא לס' יצירה (ע' ג) שכתב: בימים הראשונים היה גמרא לטהרות. וראה בפירוש מס' כלים המיוחס לרב האי גאון פט"ו שהביא כי מצא תלמוד כלים בארץ רומא כו', ומובא בערוך ע' מרכוף (ראה ערוך השלם ח"ב ע' רנ"ג) ובהערות שם.

[הרב ראובן מרגליות, ניצוצי אור, עמ' 88]